UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyanthea, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

Ciuilitas morum

urn:nbn:de:hbz:466:1-97211

Visual Library

¶ SIMILITVDINES.

[illegible] quemadmodum faces in portu ſublatæ, magna flam[illegible] cremiis excitata, nauibus per mare errabundis mul[illegible] ferunt: ſic & vir egregius in ciuitate periclitante paucis [illegible] contentus, magnis beneficiis ciues afficit. Zaleucus Locren[illegible] legislator, leges aiebat aranearum telis ſimiles eſſe. Nam ſi [illegible] incideritſ, retinetur: ſi vero veſpa aut apes, diſrupta [illegible]: ita ſe res habet in legibus.

[illegible] Nobilis, animoſus, placidus, & ciuilis iuuenis, conſiderat do[illegible] vtramque perfectam conſiſtere non aliter poſſe, quam cum [illegible] & liberis: ſecus enim mutila foret, quemadmodum ciuitas [illegible] modo quæ mulieribus ſolis, ſed etiam quæ viris ſolis con[illegible] imperfecta eſt. Certe vt greges & armenta vtcunque pinguia & [illegible] pulchra non ſunt; ſic neq; ciuitas & familia, idque [illegible]

[illegible] quemadmodum Deus ad mundum, ita ſe rex ad [illegible] habet: & vt ciuitas ad mundum, ita rex ad Deum, Ci[illegible] ex diuerſis multisque concinnata, mundi ſtructuram [illegible] imitatur: Rex autem imperium gerens nulli ob[illegible] & lex viua exiſtens, Dei figuram repræſentat inter homi[illegible]

Quemadmodum nauis in medio pelago die nocteque cuſtodi[illegible] indiget: ita quoque ciuitas in medio aliarum ciuitatum fluctu [illegible] varíis ſubiecta ſeditionibus, ac ſemper captiuitatis periculo [illegible] perpetua eget cuſtodia. *Plat. 3. de leg.*

¶ SCRIPTORES.

De ciuilibus præceptis *Plutarchi* liber extat, quem tranſtulit [illegible] *Saguntinus.* De Regimine ciuitatis *Franciſcus Lucius.* De ciuitatis recta inſtitutione Reipublic. tranquillitate & gloria [illegible], cum Lugdunenſis ciuitatis laudibus. *Ioan. Rainerius,* [illegible] vrbibus conditis *T. Lucretius lib. 5.* ciuitates, *in Anthol Græco-* [illegible] *Epigrammatum lib. 1. Tit. 70.* Epitaphia ciuitatum, *Ibid. libr.* [illegible] Ciuitatum imagines, *Ibidem lib. 4. tit. 27.* Qui primi con[illegible] oppidum, muros, turres, *Polydor. Vergil. lib. 3. cap. 9.* Ciuis [illegible] non vulgaris, *apud Marſil. Ficin. 6. 59.* Vide *eundem lib. 1.* [illegible] *c. 11.* ciues qui ſecundum legem Periclis, *Ælian. in Varia* [illegible] *fol. 32.*

Vide, Reſpublica.

Ciuilitas morum.

¶ POETICAE SENTENTIAE.

Ouid. l. 3. de Arte Am.

Munditiæ placeant, fuſcentur corpora campo:
Sit bene conueniens, & ſine labe toga.
Linguaq; nec rigeat, careant rubigine dentes,
Ne vagus in laxa pes tibi pelle natet.
Quid ſi præcipiam, ne fuſcet inertia dentes,
Oraq; ſuſcepta mane lauentur aqua?
Nec male deformet rigidos tonſura capillos.
Sit coma, ſit docta barba reſecta manu.
Et nihil emineant & ſint ſine ſordibus vngues.
Inq; caua nullus ſtet tibi nare pilus.
Nec male odorati ſit triſtis anhelitus oris,
Nec lædat nares virq; paterq; gregis.
Sint modici riſus, paruæq; vtrinq; lacunæ,
Et ſummos dentes ima labella tegant.
Nec ſua perpetuo contendant ilia riſu,
Sed leue neſcio quid fœmineumq; ſonet.
Eſt & in inceſſu pars non temnenda decoris:
Allicit ignotos illa fugatq; viros.
Carpe cibos digitis: eſt certus geſtus edendi,
Ora nec immunda tota perunge manu.
Neue diu præſume dapes, ſed deſine citra,
Quam cupias, paulo quam potes eſſe minus.
Ne coram miſtas ceruæ ſumſiſſe medullas,
Nec coram dentes perfricuiſſe probem.
Iſta dabunt faciem, ſed erunt deformia viſu,
Multaq;, dum fiunt turpia facta placent.
Certa tibi à nobis dabitur menſura bibendi:
Officium præſtent menſq; pedesq; ſuum.
Iurgia præcipue vino ſtimulata caueto,
Et nimium faciles ad fera bella manus.
Occidit Euricion ſtulte data vina bibendo.
Aptior eſt dulci menſa merumq; ioco.
Parua monere pudet, talorum diſcere iactus,
Vt ſciat, & vires teſſera miſſa tuas.
Tunc ſumus incauti, ſtudioq; operimur in ipſo,
Nudaq; per luſus pectora noſtra patent.
Ira ſubit deforme malum, lucriq; cupido,
Iurgiaq; & rixa ſollicitusq; dolor.
Carmina dicuntur, reſonat clamoribus æther:
Inuocat iratos & ſibi quisq; deos.
Pertinet ad faciem rabidos compeſcere mores,
Candida pax homines, trux decet ira feras.
Ora tument ira, nigreſcunt ſanguine venæ,
Lumina Gorgonio ſæuius angue micant.
Odimus immodicos (experto credite) faſtus.
Sæpe iacens odij ſemina vultus habet.
Spectantem ſpecta, ridenti mollia ride:
Innuet, acceptas tu quoq; redde notas.
Rara tamen menda facies caret: occule mendas,
Quodq; potes, vitium corporis abde tui.

Plau. in Pen.

Liberos homines per vrbem modico magis quam par eſt gradu
Ire: ſeruile eſſe duco feſtinantem currere.
Riſu inepto res ineptior nulla eſt.

De hac materia porro habes, vbi Societas, infra.

¶ APOPHTHEGMATA.

Pericles Ariphroni volenti publico præconio quæri Alcibiadem, qui adoleſcens clam domo egreſſus ad amicum Democratem ſe cõtulerat, obſtitit, dicens: Si forte nobis inſciis periit, præconio nil aliud agetur, quam vt vno tantum die citius manifeſtum fiat, illum interiiſſe: Sin ſaluus, ne per omnem quidem vitam ſaluus eſſe poterit. Ciuiliter eluſit Pericles adoleſcentis infamiam, quam nunquam potuiſſet eluere. *Plut. in Græc. apoph.*

Æſchines cum Rhodi recitaſſet orationem ſuam contra Demoſthenem, Rhodii demirati ſunt, quod tali oratione defendi non potuiſſet. At deſineretis admirari, inquit Æſchines, ſi audiſſetis quæ ad hæc reſpondit Demoſthenes. Mira ciuilitate ſe exemit à crimine, & iudices excuſauit, damnationis iniuſtæ cauſam reiiciens in orationem Demoſthenicam. *Eraſmus Roterod. libr. 8. apophthegm.*

Ariſtoteles cum iam natus annos 62. adeo laboraret, vt nulla plane ſpes vitæ ſupereſſet, conuenerunt ad eum diſcipuli, rogantes vt ex ipſis ſucceſſorem eligeret. Erant autem duo inter auditores præcipui, Theophraſtus Lesbius, & Menedemus Rhodius. Iuſſit igitur Ariſtotel. vinum exoticum ſibi Rhodium ſcilicet & Lesbium adferri, vt extremum biberet Vale, & guſtato vino primum Rhodio, dixit, Firmum hercle vinum, & iucundum. Mox guſtato Lesbio, Vtrunque, inquit, egregie bonum, ſed Lesbium ſuauius eſt. Id vbi dixit, nulli dubium fuit, quin ciuiliter Theophraſtum Lesbium ſucceſſorem ſibi fecerit. *Laert. l. 5. c. 1.*

Alexander in hyeme quum duceret exercitum aſſidens igni, recognoſcere prætereuntes copias cœpit. Cumque videret militem quendam horrentem frigore, & ad ignem ſtantem, conſidere loco ſuo iuſſit, dicens: Si in Perſide natus eſſes, in regia ſella ſedere tibi capitale foret, in Macedonia nato conceditur. *Quint. Curtius.*

Archelaus. Euripides quum in conuiuio Agathonem deoſcularetur, Archelaus amicis dixit, Ne miremini: nam pulchrorum etiam autumnus pulcher eſt. Ciuiliter excuſauit amicum apud amicos. *lib. 5. apoph.*

Eudamidas. die quodam cum Xenocrates argumentum quod tractabat, diſſerendo abſoluiſſet, iamque finem dicendi feciſſet, ſuperuenit Eudamidas, cui cum comitum quispiam dixiſſet, Poſteaquam nos adſumus: tum ille deſiit dicere, Recte, inquit, ſi quidem ea dixit quæ voluit, rurſus altero dicente, Bonum erat audire, putans fore vt ſua cauſa iuberet Xenocratem eadem de integro diſſerere: Quid, inquit Eudamidas, ſi veniſſemus ad te iam cœnatum, num poſtularemus vt cœnares iterum? ciuilitas erat, quod philoſophum ad iterandam diſputationem perpellere noluit, quod ea res non caruiſſet tædio dicentis. Laconicæ virtutis erat, quod magis admirabatur præclara facinora deſignantes, quam de virtute diſſerentes. *Plut. in Lacon.*

Alexander Maced. cum è Macedonum numero ad mare remitteret valetudinarios, mutilos & debiles, productus eſt quidam qui ſe ægrotare finxerat. Is cum ad Regem duceretur, vt oſtenderet, cuius rei gratia morbum ſimulaſſet: faſſus eſt, hoc factum eſſe ob amorem Teleſippæ, quæ ad mare fuerat profecta. Verum cum ſciret eam virginem eſſe liberam, ait: perſuadeamus Teleſippæ, vt ad nos veniat ſua ſponte, nam manus liberę virgini admouere nequaquam decet. Et ſic ciuiliter indulſit amori ſtrenui militis, quem in exercitu retinere cupiebat: & ingenuam tamen virginem non vi adegit vt adeſſet ſponſo futuro. *Plut. in apoph.*

Cato, multis Publii Scipionis ingratitudinem incuſantibus, quod Catoni de ſe optime merito oppoſuiſſet competitorem: Cato ſic excuſauit: dicens minime mirandum, ſi quod quis maximum bonum duceret, id alteri nollet concedere. *Plut. in Cato.*

Auguſtus Cæſ. cum nulli fere, ad conuiuium inuitanti ſuum denegaret officium, exceptus à quodam cœna perparca, ac pene quotidiana,

tidiana, cum à conuiuatore dimitteretur, hoc illi tantum, inſuſurrauit: Non putabam me tibi tam familiarem eſſe. Alius tam ieiunum apparatum contumeliam fuiſſet interpretatus, ille ciuiliter etiam pudori conſuluit: inuitatoris familiaritati tribuens, idq; in aurem, ne cæteri putarent exprobratam parſimoniam. *Plut. in apoph.*

Clamor.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOLOG.

CLAMOR, Græce, βοὴ, ῆς, ἡ, dicitur: & βοάω, clamo. Eſt autem clamor filia iræ, qua quis clamat contra aliquem confuſe & inordinate, aut furioſe loquens. *ſecundum B. Thom. ſecunda Secundæ, q.158. art. 7.*

Eſtque clamor proprie calamorum ſonus, quaſi calamor. Arundines enim vento agitatæ, magnum emittunt ſonum. Inde clamantem dicimus eum, qui vociferando obſtrepit.

¶ LOCI BIBLICI.

Clamor damnatur, *Epheſ.* 4.31. clamor peccatorum: Sodomitarum, *Gen.* 18.20. & 19.13. Philiſtinorum, 1. *Sam.* 5.12. Mercenariorum, *Deut.* 24.15. *Iac.* 5.4. Sanguinis Abel. *Gen.* 4.10. *Heb.* 12.24.

¶ ADAGIA.

Clamoſior lauro ardente. Μείζονα βοᾷ δάφνης χλωρᾶς καιομένης. *Diogen.*

Iactabitur in clamatores & garrulos.

Vsque ad rauim. ἄχρι κόρου.

Id eſt: Vsque ad ſatietatem. In eos, qui moleſto clamore ſubinde rem eandem inculcant.

Apertis tibiis.

De ijs qui clariore voce aliquid proferunt: Metaphora ducta eſt à tibicinibus, qui apertis tibiarum foraminib. acriore ſono canunt.

Septem conuiuium, nouem conuitium.

Eleganti hac ob παρονομασίαν ſententia ſignificatum eſt, in conuiuium paucos adhibendos, alioqui fore tumultuoſum & inſuaue.

Claudiana tonitrua.

Dicitur in homines immodice clamoſos & odioſe obſtreperos.

Cyclobori vox. Κυκλοβόρου φωνή.

De clamoſis & vehementer obſtreperis, aut quibus vox eſt rauca & vitioſa.

Sarpedonium littus. Σαρπηδονία ἀκτή.

De re turbulenta: aut vehementer clamoſis, recte dicimus.

Stentore clamoſior. *Iuuen.*

Vt Stentora vincere poſſit: De Stentore vide Hom. Iliad. ε. Vbi ferream illi vocem attribuit Poeta. Iactabitur etiam in vehementer clamoſos & vociferantes.

Abydena illatio. Ἀβυδηνὸν ἐπιφόρημα *Zenodoti.*

Solitum dici, vbi quis obſtrepit aut conuiuantibus, aut aliud quippiam agentibus: & tumultu moleſtiam affert. Huc referri quoque commode poſſe videntur duo loci prouerbiales Homeri. Alter Iliad. ξ quo inter litigandum aut diſputandum ingentem vociferationem indicabimus.

Ὅσσον τ' ἐννεάχιλοι ἐπίαχον ἢ δεκάχιλοι
Ἀνέρες ἐν πολέμῳ ἔριδα ξυνάγοντες ἄρηος. id eſt,
Tantum vociferans, quantum nouies deciesve
Mille viri clamare ſolent, qui prælia miſcent.

Alter ex Odyſſ. λ. Quo iubebimus conuiuio colloquióve temperari à vociferatione.

Νῦν μὲν δαινύμενοι τερπώμεθα, μηδὲ βοητὺς
Ἔστω. id eſt,
Nunc hilares cœnemus, & omnis clamor abeſto.

Columnas rumpere.

In clamoſos & improbe loquaces.

Calamoboas. καλαμοβόας.

In eos qui non lingua quidem & ore clamitant: ſed ſtylo & ſcriptis maledicis tumultuantur, & quaſi vociferantur: vt Antipater ille Stoicus, qui Carneadi contradicebat editis aliquot libris maledicis & ineptis. Vnde καλαμοβόας, quaſi calamo vociferans, appellatus eſt.

Λαρυγγίζειν.

Dicuntur Græcis, qui non loquuntur naturali modo, ſed gutture dilatato effundunt immanem vocem.

Vide, Auditus, Vox, Silentium.

Claudicatio.

¶ APOPHTHEGMATA.

DEMONAX in Ruffinum quendam claudum, multo tempore familiarem Peripateticis, dixit, nihil eſſe turpius Peripatetico claudo. Alluſit huc, quod Peripatetici dicuntur ab [...] quæ non conuenit claudo. *Eraſ. in apoph.*

Androclidas claudicans, cum ſe in ordinem bel[...] ciſſet, male audiuit à quibusdam, quod pede læſus ina[...] ſet, pugnaturus contra ſanos ac agiles, reſpondit: Non [...] ſed manentem cum hoſtibus, pugnare oportet. Quod [...] ad animi fortitudinem retorſit. *Plut. in Lacon.*

Anonymus alius Lacon claudus, ad bellum proficiſ[...] aliis militibus derideretur: Non opus eſt, inquit, fuge[...] qui ſubſiſtant, & ictus hoſtium fortiter propellant. *Plut.* [...]

Lacæna quædam ad filium claudum in aciem prof[...] Fili, inquit, fac vt ſingulo quoque gradu virtutis mem[...] claudicationis vitium ſolet formidinem incutere. Ad ha[...] vt ex ipſo vitio ſumeret animos ad rem fortiter gerenda[...] tans, nihil eſſe in fuga præſidii claudo, aut vincendum a[...] dum eſt. *Plut. in apoph. Lacænarum.*

Antianira Amazonum regina, demirantibus quod [...] viro claudo, ſatis cynice reſpondit, ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ: id e[...] optime virum agit. Senſit maritum adhibendum non ob [...] oblectamenta, ſed ad vſum coniugii. Feruntur autem clau[...] res eſſe cæteris, & ob id ad gignendam prolem magis a[...] *Eraſ. Rot. l. 8. apoph.*

Alexander. Philippus à Triballis in prælio vulnera[...] more lancea traiecto, iamque opera chirurgi liberat[...] mortis, dolebat claudicationis deformitatem contra[...] re. Cui Alexander: Ne verearis, inquit, in publicum p[...] gradum mouens, virtutis tuæ potius memineris. *Plutar.* [...] *Alex.*

Anonymus de Caluino Glaucia claudicante dixit: No[...] ſed clodicat. Veteres clodium dixere pro claudio. Hinc io[...] qui Clodio fauebat. *Eraſ. l. 6. apoph.*

Caruilij mater. Spurio Caruilio grauiter claudicant[...] ob Rempublic. accepto, & ob claudicationis vitium in p[...] prodire verecundanti, mater dixit: Quin prodis, mi Spu[...] tiescunque gradum facis, toties tibi tuarum virtutum [...] mentem? *Eraſ. Rot. in apoph.*

Seuerus Imper. cum ob claudicationem podagra [...] imperium inutilis iudicaretur, contemptores ſuos in [...] atque capite damnauit, qui cum veniam delicti à Cæſare p[...] Non feci vobis iniuriam, inquit, lata ſententia. Nunc [...] tis, non pedes, ſed caput imperare in homines ſceleratos. [...] *cam & Xiphilinus in vita Seueri.*

Clementia.

¶ DEFINITIO: ET ETYMOLOG.

CLEMENTIA, Græce ἀνεξικακία, ας, ἡ, & ἀνεξίκακος, [...] mens. Et eſt, per quam animus temere in odium a[...] citati, comitate retinetur, & eſt pars temperantiæ *ſecundu[m]* [...] *Rhetor.*

Clementia & lenitas ſuperioris aduerſus inferiorem [...] tuendis pœnis. *ſecund Senecam lib. de clementia.*

Clementia eſt animi temperantia in conſtituendis pœ[nis].

Clementia eſt virtus moderatiua pœnarum ſecundum [...] *ſecund. B. Thom. ſecunda Secundæ, q. 158. art. 1.*

Clementia eſt lenitas ſuperioris ad inferiorem: ſed m[...] eſt cuiuslibet ad quemlibet. *ſecundum B. Thom. ſecunda* [...] *q.* 175.

Clementia eſt virtus humana, ideo ei directe oppo[...] delitas: non autem feritas, aut ſeueritas ſub beſtialitate, [...] heroicæ, vel dono pietatis, *ſecundum eundem, ſecunda Se*[...] 159. *art.* 2.

Clemens dicitur à claritate mentis.

Clementia & manſuetudo conueniunt cum tempe[...] modo, non autem in materia. *B. Thom. ſecunda Secundæ,* [...] *art.* 3.

Clementia differt ab ἐπιεικείᾳ, quod clementia moder[...] ctum in pœnis infligendis ſecundum legem communem [...] dine affectus. Sed ἐπιείκεια, ſecundum intentionem legis. [...] *ſecunda Secundæ, q. 157. art. 2.*

¶ PATRVM SENTENTIAE.

Nulla de virtutibus ſic ſolet ſapientiam parere, vt clem[...] *Baſil. apud Anton.*

Clementia egeo, qua euertitur princeps huius ſeculi [...] *Ignatius ibidem.*

Exemplum omnium ſummæ clementiæ ipſum hab[...] ſeruatorem Chriſtum, quem pone ſequi debemus, & [...] iniurias neceſſario ferre: nam de illo ſcriptum eſt, cum [...] vexaretur, non viciſſim contumelia & conuitio [...] retur, non minitatum, ſed ei qui iuſte iudicat, [...] *Cyrill. ibid.*